

Anonymiseret version

Oversættelse

C-111/21 – 1

Sag C-111/21

Anmodning om præjudiciel afgørelse

Dato for indlevering:

25. februar 2021

Forelæggende ret:

Oberster Gerichtshof (Østrig)

Afgørelse af:

28. januar 2021

Sagsøger og revisionsappellant:

BT

Sagsøgt og revisionsindstævnt:

Laudamotion GmbH

REPUBLIKKEN ØSTRIG

[udelades]

OBERSTER GERICHTSHOF

Oberster Gerichtshof (øverste domstol, Østrig) har som revisionsankedomstol [udelades] i sagen anlagt af sagsøgeren BT, Wien [udelades], [udelades] mod sagsøgte Laudamotion GmbH, Schwechat, [udelades] vedrørende 6 953,60 EUR plus renter og omkostninger og anerkendelse (sagens værdi: 5 000 EUR), i sagen om revisionsanke iværksat af sagsøgeren til prøvelse af dom afsagt af Landesgericht Korneuburg (regional domstol i Korneuburg, Østrig) som appeldomstol af 7. april 2020 [udelades], hvorved udeblivelsesdom afsagt af Bezirksgericht Schwechat (distriktsdomstol i Schwechat, Østrig) af 12. november 2019 [udelades] blev ændret, [udelades], afsagt følgende

Kendelse:

DA

I. Den Europæiske Unions Domstol forelægges i henhold til artikel 267 TEUF følgende spørgsmål til præjudiciel afgørelse: **[Org. s. 2]**

1. Skal en passagers psykiske skade, som er forårsaget af en ulykke, og som udgør en sygdom, betragtes som en »tilskadekomst«, jf. artikel 17, stk. 1, i *konventionen om indførelse af visse ensartede regler for international luftbefordring, som den 28. maj 1999 blev vedtaget i Montreal, den 9. december 1999 blev undertegnet af Det Europæiske Fællesskab og den 5. april 2001 blev godkendt ved Rådets beslutning 2001/539/EF?*

2. Såfremt det første spørgsmål besvares benægtende:

Er den nævnte konventions artikel 29 til hinder for et erstatningskrav, som ville være berettiget i henhold til den nationale lovgivning, der finder anvendelse?

[Udelades]

Præmisser:

- [1] 1. De faktiske omstændigheder, der lægges til grund for afgørelsen:
- [2] Sagsøgeren indledte den 1. marts 2019 i et fly tilhørende sagsøgte en rejse fra London til Wien. Under starten eksploderede venstre motor, hvorefter flyet blev evakueret. Sagsøgeren steg ud via nødudgangen på højre vinge. Højre motor var stadig i bevægelse, og trykket fra jetmotoren slyngede sagsøgeren flere meter gennem luften. Siden har hun lidt af søvn- og koncentrationsbesvær, stemningssvingninger, pludselige grådanfald, voldsom træthed og stammen. Der **[org. s. 3]** blev diagnosticeret en posttraumatisk stresslidelse, som sagsøgeren modtager lægebehandling for.
- [3] 2. Parternes argumenter og påstande:
- [4] Sagsøgeren har nedlagt påstand om erstatning af sine afholdte behandlingsudgifter på 4 353,60 EUR og erstatning for svie og smerte på 2 500 EUR. Endvidere har hun nedlagt påstand om, at det fastslås, at sagsøgte hæfter for fremtidige skader. Hun gjorde indledningsvis gældende, at sagsøgte ansvar fremgår direkte af Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1. I hvert fald hæfter sagsøgte efter sagsøgerens opfattelse imidlertid i henhold til østrigsk ret, som finder supplerende anvendelse.
- [5] Sagsøgte er af den opfattelse, at Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1, kun omfatter tilskadekomst i egentlig forstand, men ikke rent psykiske skader. Anvendelse af national lovgivning er i udelukket i henhold til Montrealkonventionens artikel 29; denne lovgivning fortrænges af Montrealkonventionen.
- [6] 3. Sagens hidtidige forløb:

- [7] [Udelades] [proceduren i første instans]
- [8] Førsteinstansen gav sagsøgeren medhold [udelades]. Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1, finder nemlig ikke anvendelse, da bestemmelsen kun fastsætter en hæftelse for tilskadekomst. Sagsøgte hæfter imidlertid i henhold til østrigsk ret, som også fastsætter erstatning for rent psykiske skader, hvis de – som i den foreliggende sag – udgør en sygdom. [**Org. s. 4**]
- [9] Sagsøgte iværksatte appel til prøvelse af denne afgørelse. [Udelades]
- [10] Appeldomstolen gav ikke medhold i appellen. Den delte førsteinstansens opfattelse af, at Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1, ikke omfatter rent psykiske skader. Derfor opstår spørgsmålet, om sagsøgeren kan støtte sit krav på østrigsk lovgivning, som finder anvendelse ud fra lovvalgsreglerne. Denne lovgivning fastsætter også et erstatningskrav i tilfælde af en rent psykisk skade, hvis denne udgør en sygdom, dvs. medicinsk er behandlingskrævende eller i det mindste kan diagnosticeres. Den østrigske lovgivning fortrænges imidlertid i henhold til Montrealkonventionens artikel 29 af denne konventions bestemmelser. Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1, fastsætter kun et erstatningskrav i tilfælde af tilskadekomst i snæver forstand. Denne bestemmelse er endelig, og national ret kan ikke finde anvendelse.
- [11] Oberster Gerichtshof (øverste domstol, Østrig) skal træffe afgørelse i en revisionsanke iværksat af sagsøgeren til prøvelse af denne dom. Sagsøgeren er af den opfattelse, at den »fortrængningsløsning«, som ligger til grund for denne dom, ikke er korrekt. Man bør i stedet følge den såkaldte »rammeløsning«. Ifølge denne løsning kan krav i henhold til national ret bestå ved siden af krav i henhold til konventionen, de er blot underlagt dennes betingelser og erstatningsgrænser. På grund af revisionsanken skal Oberster Gerichtshof (øverste domstol, Østrig) prøve rigtigheden af den appellerede afgørelse i alle retninger. Den skal derfor også afklare, om Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1, faktisk [**org. s. 5**] fastsætter, at der ikke skal ydes erstatning for rent psykiske skader.
- [12] 4. Retsgrundlag:
- [13] 4.1. Sagsøgte erstatningsansvar skal vurderes på grundlag af *konventionen om indførelse af visse ensartede regler for international luftbefordring* (herefter »Montrealkonventionen«). Konventionen finder anvendelse som følge af, at afgang- og bestemmelsesstedet ligger på to forskellige kontraherende staters territorium (henholdsvis Det Forenede Kongerige og Østrig), og der således er tale om international lufttransport som omhandlet i Montrealkonventionens artikel 1.
- [14] 4.2. Montreal-konventionen blev undertegnet af Det Europæiske Fællesskab den 9. december 1999 og blev godkendt ved Rådets beslutning 2001/539/EF af 5. april 2001. Den er (derfor) en integrerende del af

Unionens retsorden, hvorfor det påhviler Den Europæiske Unions Domstol at træffe afgørelse om dens fortolkning i form af en præjudiciel afgørelse [udelades].

- [15] 4.3. Fortolkningen af følgende bestemmelser i Montrealkonventionen er omtvistet:

Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1:

Luftfartsselskabet er erstatningspligtigt ved en passagers død eller tilskadekomst, hvis den ulykke, der har forvoldt dødsfaldet eller skaden, har fundet sted om bord i flyet eller under ombord- eller frabordestigningen.

Montrealkonventionens artikel 29:

Erstatningssager i forbindelse med transport af passagerer, bagage og gods kan, uanset om de rejses i henhold til denne konvention, til en kontrakt, som erstatningsretligt søgsmål eller på anden måde, kun anlægges på grundlag af denne [org. s. 6] konventions betingelser og erstatningsgrænser, uanset hvem der har ret til at anlægge sag og uanset vedkommendes rettigheder. I sådanne sager kan der ikke tilkendes bod eller andre former for økonomisk oprejsning ud over den normale erstatning.

- [16] 4.4. Ifølge østrigsk ret hæfter skadevolder, hvis de øvrige betingelser er opfyldt, også for følgerne af rent psykiske skader, hvis disse udgør en sygdom, dvs. kræver behandling [udelades]. Dette gælder navnlig for en behandlingskrævende posttraumatisk stresslidelse [udelades]. I dette tilfælde skal skadevolder ud fra almindelige principper både erstatte de materielle skader (navnlig behandlingsudgifter) og betale en rimelig erstatning for svie og smerte til dækning af den immaterielle skade.

- [17] 5. Det første præjudicielle spørgsmål:

- [18] 5.1. Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1, fastsætter (i den tyske version), at luftfartsselskabet er erstatningspligtigt ved en passagers død eller »tilskadekomst«. Denne »tilskadekomst« betegnes i de autentiske sprogversioner af konventionen (som retten har adgang til) som »*bodily injury*«, »*lésion corporelle*« og »*lesión corporal*«. Med det første spørgsmål ønskes det oplyst, om dette begreb også omfatter psykiske skader, som ganske vist udgør en sygdom, men som ikke er en følge af en tilskadekomst i snæver forstand.

- [19] 5.2. Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1, stemmer – for så vidt det er relevant for den foreliggende sag – i det væsentlige overens med artikel 17 i *Warszawakonventionen om indførelse af visse ensartede regler for international luftbefordring* (herefter »Warszawakonventionen). [Org. s. 7]

- [20] (a) Dette fremgår ganske vist ikke af den (ikke-autentiske) tyske version af Warszawakonventionens artikel 17, der lyder som følger (i dansk oversættelse):
- »Bliver en Rejsende dræbt eller lider han Skade på Legeme eller Helbred som Følge af en Begivenhed, der er indtruffet om Bord i Luftfartøjet eller under Indstigning eller Udstigning, er Befordreren ansvarlig derfor.«
- [21] Referencen til en »skade på helbred« indikerer, at Warszawakonventionens artikel 17 foruden »skade på legeme« i snæver forstand også omfattede øvrige »skader på helbred«, hvilket også kunne omfatte rent psykiske skader, som udgør en sygdom. På dette grundlag argumenteres der i den tysksprogede retslitteratur for, at Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1, som kun fokuserer på »tilskadekomst«, er formuleret markant mere snævert, og at det heraf må konkluderes, at rent psykiske skader ikke berettiger til erstatning [udelades].
- [22] (b) I denne argumentation overser man imidlertid, at de autentiske versioner af Warszawakonventionens artikel 17 ikke indeholder indikationer af, at der kan ydes erstatning for en skade, som går ud over en »*bodily injury*« (»*lésion corporelle*«, »*lesión corporal*«). Tværtimod nævnte denne bestemmelse som yderligere hæftelsesgrund »*wounding*« (»*blesure*«, »*herida*«), dvs. »kvæstelse« af passageren (»skade på helbred«). Dette begreb var åbenbart snævrere end begrebet »*bodily injury*« (»*lésion corporelle*«, »*lesión corporal*«) og derfor omfattet af dette. Det vides ikke, hvorfor den ikke-autentiske tyske version af Warszawakonventionens artikel 17 undlod at oversætte [org. s. 8] »*wounding*« og ved siden af »*Körperverletzung*« (»skade på legeme«) indførte det bredere begreb »*Gesundheitsschädigung*« (»skade på helbred«).
- [23] (c) Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1, adskiller sig derfor kun fra de autentiske versioner af Warszawakonventionens artikel 17 derved, at begrebet »*wounding*« er bortfaldet. Derved blev denne bestemmelses anvendelsesområde imidlertid ikke begrænset. Begrebet »*wounding*« skulle i Warszawakonventionens artikel 17 nemlig forstås som et underbegreb til »*bodily injury*« og var derfor i virkeligheden overflødig; udeladelsen af det medfører derfor ingen ændring af betydningen. Derfor kan der af sammenligningen af de tyske sprogversioner af Warszawakonventionens artikel 17 og Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1 – i modsætning til den opfattelse, som anføres i retslitteraturen (ovenfor under (a)) – på ingen måde udledes en begrænsning af anvendelsesområdet for Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1 (nærmere om historikken bag Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1, nedenfor 5.4.).
- [24] 5.3. Retspraksis fra Common Law-området og den overvejende tysksprogede retslitteratur taler for en streng fortolkning.

- [25] (a) I betragtning af, at den centrale ordlyd – som beskrevet – er uændret, kan retspraksis vedrørende Warszawakonventionens artikel 17 principielt anvendes ved fortolkningen af Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1. I denne praksis lægges det med udgangspunkt i US Supreme Courts afgørelse *Eastern Airlines, Inc. mod Floyd* af 17. januar 1991 [udelades] overvejende til grund, at begrebet »skade på legeme« ikke omfatter rent psykiske skader, dvs. skader, som ikke er en følge af en tilskadekomst i snæver forstand [udelades] [org. s. 9] [udelades]. Dette gælder navnlig for posttraumatiske stresslidelser, som ikke har fysiske virkninger [udelades].
- [26] (b) Selv om disse afgørelser næsten udelukkende stammer fra Common Law-området, følges de også i den største del af den tyske retslitteratur. Den lægger ligeledes til grund, at der i henhold til Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1, ikke skal ydes erstatning for rent psykiske skader [udelades]. Dette begrundes navnlig med bestemmelsens ordlyd og med den formodede begrænsning af bestemmelsen i forhold til Warszawakonventionens artikel 17 med bortfaldet af begrebet »skader på helbred« (jf. dog ovenfor 5.2.). Andre forfattere bekræfter heroverfor ansvaret for rent psykiske skader, hvis dette er fastsat i national ret [udelades].
- [27] 5.4. Opfattelsen af, at Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1, ikke omfatter rent psykiske skader, er i hvert fald ikke obligatorisk.
- [28] (a) Dette følger for det første af en nærmere betragtning af historikken bag Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1 [udelades]: I udkastet til konventionen var det hensigten også at optage begrebet »*mental injury*« i [org. s. 10] bestemmelsen om ansvar. Det blev der ganske vist ikke opnået enighed om på den diplomatiske konference. Konferencen fastholdt imidlertid, at begrebet »*bodily injury*« blev optaget i konventionen
- »on the basis of the fact that in some States damages for mental injuries are recoverable under certain circumstances, that jurisprudence in this area is developing and that it is not intended to interfere with this development, having regard to jurisprudence in areas other than international carriage by air [...]« [Udelades]
- [29] Konferencen lod dermed i virkeligheden spørgsmålet stå åbent; det blev i sidste ende overladt til retspraksis at fortolke begrebet »*bodily injury*« [udelades]. Historikken bag bestemmelsen er derfor ikke til hinder for en bredere forståelse af begrebet »tilskadekomst«. På den anden side kan det vel imidlertid ikke udledes af den diplomatiske konferences overvejelser, at dette spørgsmål skal bedømmes ud fra den (i øvrigt) gældende lovgivning [udelades]. Fælles lovgivning skal principielt fortolkes ensartet, og det kan ikke lægges til grund, at national ret finder anvendelse i tvivlstilfælde.
- [30] (b) Også vedrørende Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1, er det anerkendt, at psykiske skader, som kommer fysisk til udtryk, kan være

erstatningsberettigede. Dette er uomtvistet for fysiske følgeskader ([udelades] slagtilfælde, aborter eller mavesår som følge af en posttraumatisk belastningsslidelse). Derudover kan der imidlertid også argumenteres for den opfattelse, at allerede den psykiske skades symptomer er tilstrækkelige fysiske udtryk, som dokumenterer, at den udgør en sygdom, i [org. s. 11] det konkrete tilfælde altså sagsøgerens søvn- og koncentrationsbesvær, pludselige grådanfald, voldsomme træthed og stammen. Det afgørende er ifølge denne opfattelse ikke omfanget af de psykiske symptomer, men den (også) derved frembragte dokumentation for, at den påståede psykiske skade ikke blot foregives, men faktisk foreligger og udgør en sygdom [udelades].

- [31] (c) Det taler ligeledes til fordel for en bred fortolkning, at der også ved (tilsyneladende) rent »psykiske« skader er sket en ændring i stofskiftet i bestemte neurotransmittersystemer [udelades], og at der således – helt bortset fra de ovenfor nævnte symptomer – også foreligger fysiske effekter i snæver forstand, som blev forårsaget af ulykken. For posttraumatiske stresslidelser er dette påvist i en nylig undersøgelse [udelades]. Afgrænsningen mellem fysiske skader i snæver forstand og psykiske skader, som udgør en sygdom, mister dermed enhver saglig begrundelse. Dette taler ligeledes for at anvende Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1, også i forbindelse med psykiske skader, som udgør en sygdom (hvilket utvivlsomt er tilfældet i den konkrete sag).
- [32] (d) Muligheden for erstatning for psykiske skader bør heller ikke afhænge af, om de optræder alene eller som følge af en – om end [org. s. 12] ringe – tilskadekomst i snæver forstand, som også har ført til fysiske smerter [udelades]. Sidstnævnte har sagsøgeren ikke gjort gældende i den foreliggende sag, og det må derfor lægges til grund, at hun ikke har lidt en sådan skade. Efter den forelæggende rets opfattelse kan det imidlertid ikke udgøre nogen væsentlig forskel, om hun i forbindelse med ulykken også pådrog sin en (let) fysisk skade i snæver forstand, eller om hun var så heldig at slippe uskadt fra ulykken. Det afgørende for hendes krav er de psykiske følger af ulykken, som kommer fysisk til udtryk, og hvis årsag i hvert fald hører under sagsøgtets ansvarsområde.

5.5. På grund af disse betragtninger hælder den forelæggende ret til en bred fortolkning af Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1. Også (objektive) psykiske skader, som udgør en sygdom, bør anses for tilskadekomst som omhandlet i Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1. Det er imidlertid utvivlsomt også muligt at argumentere for den modsatte opfattelse. Domstolen anmodes derfor om en afklaring af dette spørgsmål.

[34] 6. Det andet spørgsmål:

[35] 6.1. Hvis Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1, ikke omfatter rent psykiske skader, opstår spørgsmålet, om et erstatningskrav er berettiget i

henhold til den nationale lovgivning, der finder anvendelse. Det er uomtvistet mellem parterne, at østrigsk lovgivning finder anvendelse; dette følger (da der ikke er foretaget lovvalg) alt efter kvalificeringen af kravet af Rom II-forordningens artikel 4, stk. 2, sammenholdt med artikel 23, stk. 1 (sædvanligt opholdssted for begge parter i Østrig) eller Rom I-forordningens artikel 5, stk. 2 (sædvanligt opholdssted for sagsøgeren og bestemmelsessted i Østrig).

- [36] 6.2. Ifølge østrigsk ret er kravet berettiget. Montrealkonventionens artikel 29 fastsætter imidlertid, at **[org. s. 13]** »erstatningssager i forbindelse med transport af passagerer, bagage og gods, uanset om de rejses i henhold til denne konvention, til en kontrakt, som erstatningsretligt søgsmål eller på anden måde, kun [kan] anlægges på grundlag af denne konventions betingelser og erstatningsgrænser«. I den tysksprogede retslitteratur argumenteres der for to opfattelser af denne bestemmelse. Ifølge »fortrængningsløsningen« udelukker Montrealkonventionens artikel 29 på forhånd erstatningskrav på grundlag af andre retsgrundlag [udelades]; ifølge »rammeløsningen« består Montrealkonventionens erstatningsgrundlag ved siden af grundlagene i national ret; sidstnævnte er ganske vist underlagt konventionens »betingelser og erstatningsgrænser«, men er ikke principielt udelukket [udelades].
- [37] 6.3. Hvis det lægges til grund, at Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1, regulerer ansvaret for personskader på grund af ulykker i forbindelse med driften af et fly endeligt, fører heller ikke »rammeløsningen« (såfremt det første spørgsmål besvares benægtende) til, at national lovgivning finder anvendelse. I så fald vil en af konventionens »betingelser« for ansvaret, nemlig at der foreligger en tilskadekomst i snæver forstand, nemlig ikke være opfyldt. National lovgivning vil derfor kun kunne anvendes, hvis konventionen skal fortolkes således, at den på forhånd ikke omfatter skader på grund af rent psykiske skader. Dette er åbenbart sagsøgerens opfattelse. Den ligger vel også til grund for det synspunkt, hvorefter der skal ydes erstatning for psykiske lidelser, der udgør en sygdom, hvis de ifølge den nationale lovgivning, der finder anvendelse, er omfattet af begrebet »tilskadekomst« **[org. s. 14]** [udelades].
- [38] 6.4. Denne opfattelse har imidlertid den ulempe, at omfanget af ansvaret for personskader, som skyldes en ulykke som omhandlet i Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1, ville afhænge af indholdet af den nationale ret, der finder anvendelse. Dette ville være i modstrid med konventionens formål, som er at skabe en fælles ansvarsramme. Desuden er præmissen om, at konventionen på forhånd ikke omfatter rent psykiske følger af ulykker, tvivlsom. Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1, kan nemlig – såfremt det første spørgsmål besvares benægtende – udmærket forstås således, at der kun skal ydes erstatning for personskader på grund af en ulykke, hvis de fører til død eller tilskadekomst i snæver forstand.

[39] 6.5. Disse betragtninger taler imod at tillade et krav i henhold til den nationale erstatningsret, hvis Montrealkonventionens artikel 17, stk. 1, ikke indeholder et sådant krav. Da en anden fortolkning af Montrealkonventionens artikel 29 imidlertid ikke er helt udelukket, anmodes Domstolen også om at afklare dette spørgsmål.

[40] 7. Udsættelse af sagen:

[Udelades]

ARBEJDSDOKUMENT